

Světová literatura druhé poloviny 20. Století

2. světová válka v próze: většina děl, vycházející po roce 1945 reagovala z počátku především na válečné události. Hodně vyházela díla, která vznikala během války:

- **Deník Anny Frankové:** autentické zápisky židovské dívky, která se skrývala v Amsterdamu se svými rodiči, sestrou a dalšími známými v improvizovaném úkrytu, a za pomoci nizozemských přátel se tak pokoušejí přečkat strašlivé období, deník končí v roce 1944, kdy byla rodina odhalena a odvečena do koncentračního tábora, konce války se Anna nedožije.

Günter Grass: německý prozaik, nositel Nobelovy ceny za literaturu.

- **Plechový bubínek:** je považován za vrcholné německé poválečné dílo, zachycuje obraz předválečného, hitlerovského a poválečného Německa, v postavě Oskara Matzeratha, který se ve třech letech rozhodl, že nebude více růst a odliší se zcela od světa dospělých, vytváří autor groteskní, společenskokritický a současně psychologický a historický obraz německé společnosti, tento rám je první částí volné trilogie, tzv. gdaňské ságy (dalšími jsou Kočka a myš a Psí roky).

William Styron: americký prozaik a esejista

- **Sophiina volba:** román, autor v něm zaměřuje především na psychiku lidí, kteří přežili válku, nepřežili však hrůzy, které to v nich zanechalo.

Joseph Heller: Americký spisovatel pocházející z rodiny židovského přistěhovalce, sám působil za 2. Světové války jako letec, po válce studoval a přednášel na univerzitě v Yale. Kromě tří divadelních her se zaměřuje především na románovou tvorbu.

Existencialisté

Existencialismus: je filozofický směr vycházející od Sorena Kierkegaarda a rozvíjený na předpokladu, že existence předchází esenci. V literatuře je to přímá reakce na události doby, reakce na tíživou situaci během války a po válce.

Jean Paul Sartre: vzdálený příbuzný Alberta Schweizera, působil po vystudování nejprve jako učitel filozofie na gymnáziu. Zabýval se filozofií Edmnda Husserla.

- **Bytí a nicota:** rozvíjí otázku druhého člověka jako podmínku a hranici k svobodě.
- **Nevolnost:** román-esej má formu deníkového záznamu, filozofický útvar, lyrického popisu a komentáře
- **Zed':** soubor novel, zed' je symbol oddělenosti člověka, nutí je uzavřít se do sebe
- **Cesty svobody:** tetralogie, nejrozsáhlejší Santrova próza, jednotlivé části nesou názvy: Věk rozumu, Smrt v duši a Poslední šance
- **Mouchy:** drama
- **Špinavé ruce:** hra vzbudila mnoho rozdílných interpretací a dohadů

Albert Camus: vystudoval filozofii, založil divadlo Théâtre de l'Équipe, obdržel Nobelovu cenu za literaturu,

- **Caligula:** hra staví na poznání absurdity bytí, kterého Caligula využije pro svou absolutní moc k páčání zločinů
- **Cizinec:** novela, hrdinka je pravým opakem Caliguli
- **Mor:** román, hlavní postava lékař Bernard Rieux, popisuje chování lidí ve městě zamořeném morem, mor si ovšem můžeme vysvětlit jako nemoc či nějaký násilný režim či duševní

pokřivenost.

Rozhněvaní mladí muži

V 50. a 60. letech dochází především mezi mladými lidmi ke vzpourám proti společnosti, politice, studené válce, válce ve Vietnamu atd. V Anglii toto hnutí představují mladí rozhněvaní muži, jsou to především prozaici, kteří se ve svých románech snaží zachytit realistický pohled na svět dělníků, intelektuálů.

John Osborne:

- **Ohlédni se v hněvu:** divadelní hra, patří k vrcholným dílům tvorby rozhněvaných mladých mužů, typ mladého rozčarovaneho intelektuála, nespokojeného se stavem společnosti.

Kingsley Amis: bránil se tomu, aby byl přiřazován k této skupině, po válce působil jako docent anglické literatury, je autorem povídek, televizních inscenací, básnických sbírek, detektivních příběhů

- **Šťastný Jim:** humoristický román, bývá považován za první univerzitní román, plný humoru a ironie
- **Tlustý Angličan, Jakův problém:** vysmívá se lidem zvyklým na vlastní pohodlí, požitkářství, bezstarostnému způsobu života
- **Plukovník Sun, Dobrodružství Jamese Bonda:** špionážní román, který vydal pod pseudonymem Robert Markham

John Braine: americký prozaik známý především díky svým dvěma knihám, které zpracovávají téma ctižádosti,

- **Místo nahoře:** hlavní postavou je mladík Joe Lampton toužící povznést se nad svou společenskou třídu
- **Život nahoře:** pokračování osudu hrdiny z předchozí knihy po 10 letech

Malcolm Bradbury: s Davidem Lodgem bývá považován za zástupce tzv. univerzitního románu, psaní románů spojil s odbornou prací

- **Jíst lidi je neslušné:** román je ironickým obrazem života na britských univerzitách, kde se setkávají studenti nejrozumnějších původů a názorů

David Lodge: britský spisovatel a literární kritik, vážné události zkoumal komedií

- **Hostující profesori:** román je satirou na univerzitní poměry, dochází v něm k sezonní výměně dvou profesorů,
- **Svět je malý:** druhý román z univerzitního prostředí
- **Pěkná práce:** román univerzitního prostředí konfrontuje s průmyslem a feministickým hnutím

Beatnici:

Paralelou tzv. rozhněvaných mladých mužů je tvorba beat generace v Americe. Básníci beatové generace psali poezii, která byla určena k přednesu, k veřejnému čtení a poslechu. Byla přednášena v nočních barech, hospůdkách, kavárnách, kabaretech atd. za doprovodu jazzové hudby, básník se podobal spíše zpěvákovi pop-music

Allen Ginsberg: píše velmi individualistickou poezii plnou vnitřního utrpení, ve které se hovoří o špině vlastního já, pochází z rusko-židovské rodiny a po vystudování vystřídal několik zaměstnání. Na různých literárních čteních či politických demonstracích se stává symbolem Americké protikultury.

- **Kvílení:** básnická sbírka, nejznámější autorovo dílo, v němž se mystická představa zla uplatňuje v moderní technologické společnosti.

- **Kadiš a jiné básně:** je dalším propojením mezi vnitřním, osobním pocitem a prožitkem s jakousi dokumentací aktuálních společenských událostí
- **Zkáza Ameriky:** vzniká ze zápisků z cest po USA, ve smrti svých přátel vidí konec symbolu americké nevinnosti a schopnosti samostatné tvorby

Jack Kerouac: největší prozaik beat generace, procestoval celý americký kontinent, živil se příležitostnými pracemi. Jeho poezie je silně ovlivněna buddhismem, starou čínskou a japonskou poezií a blues.

- **Na cestě:** hlavním tématem jeho slavného románu je neklid, problémy lidí nepatřících do měšťanského prostředí, outsiderů, kteří nejsou schopni zorientovat se v mašinérii okolního světa, a také přátelství s Nealem Cassadym nebo Allenem Ginsbergem a pocity tohoto období, dílo je psáno bez úprav.
- **San Francisco blues:** básnická sbírka
- **Mexico City blues:** básnická sbírka
- **Dharmoví tuláci:** při psaní tohoto románu byl ovlivněn buddhismem, děj díla se odehrává v šedesátých letech
- **Andělé zkázy:** se týká úvah o náboženství a filozofii východní, ale též o křesťanství

Neorealisté:

Nejvýraznějším uměleckým směrem po druhé světové válce v Itálii je vedle existencialismu také neorealismus. Je to umělecký směr rozvíjející se již ve 40. letech, který nelze přesně charakterizovat, rozvíjí postupy, prostředky a žánry kritického realismu, převládá sociální tematika.

Pier Paolo Pasolini: viděl v sobě především spisovatele, byl však i filmovým scénaristou a režisérem. Je autorem románů i poezie, kterou přebásnil a u nás uvedl V. Mikeš roku 1963 pod titulem Gramsciho popel.

- **Darmošlapové:** prozaická prvotina, podává mozaiku italské poválečné reality, mladí lidé na pokraji společnosti v neorealistickém pojetí
- **Zběsilý život:** román má pevnější stabilitu, primitivismus, agresivita

Alberto Moravia: před fašismem uniká jako zahraniční žurnalista, činný především v Mexiku a USA. Ve svých románech navazuje na verismus.

- **Lhostejní:** jeho prvotina zabývající se problematikou sexuality
- **Lenochovy sny:** povídka zaměřená proti fašistické vládě
- **Agostina:** jedno z mnoha děl zaměřených na problémy adolescentů v měšťanské společnosti
- **Římanka:** román, kde se objevuje žena v hlavní roli jako vypravěčka, můžeme označit za existencialistický
- **Římské povídky a Nové Římské povídky:** soubory obsahující povídky ostře zaměřené na jednotlivce, na jeho izolovaný osud
- **Nuda:** autor předkládá problémy autentické tvůrčí činnosti
- **Já + On:** Rico, hlavní postava románu, je izolovaný člověk, který se nemůže postavit své existenci, zápas o kariéru prohrává a je nucen vrátit se k obyčejnému životu

Tvůrci „nového románu“

K významným změnám dochází ve francouzské poválečné literatuře se vznikem nové formy románu, bývá označován různě, někdy dokonce jako čtvrtý žánr, tento žánr ovlivnil literaturu i film především v období 50. Let až do konce 70. Let.

Allain Robbe-Grillet: jako první se pokusil vysvětlit poetiku tohoto nového žánru, již ve svých prvních románech rozbíjí čtenářovu představu o tom, jak má román vypadat. V jeho dílech chybí vševědoucí vypravěč a hlavní hrdina

- **Gumy:** v románu jde především o to, jak napsat detektivní román ze zcela jiného pohledu, detektivní zápletka, kterou řeší geniální detektiv, se nemůže dočkat klasického vyřešení, protože záhad přibývá a celá věc se stává složitější, vrahem je ve skutečnosti sám detektiv.
- **Momentky:** soubor novel se zřejmým zaměřením na detail

Postmodernisté a tvůrci magického realismu

Je to evropský myšlenkový směr poslední třetiny 20. Století. Je zaměřen proti doposud převládající koncepci jediné pravdy a jediného cíle. Základním požadavkem je pluralita názorů a jejich zrovnoprávnění.

Umberto Eco: jeden z nejvýraznějších představitelů postmodernismu, světového ohlasu dosáhl již jako univerzitní profesor, patří mezi teoretiky moderní sémiotiky.

- **Otevřené dílo:** zabývá se procesem psaní, výsledkem spolupráce mezi produkcí a recepcí a také interpretací díla
- **Jméno růže:** vrcholný román postmoderní literatury, je to historický román.

Vladimir Vladimirovič Nabokov: další postmoderní autor ruského původu, pocházel ze šlechtické rodiny, které emigrovala do Německa, dává soukromé hodiny, vyučuje tenis. Emigroval do USA, zde publikuje pod vlastním jménem v Aj. Překládá z ruštiny

- **Lolita:** kolem tohoto románu byl skandál, který mu umožnil zanechat učitelství a vrátit se do Evropy. Velmi složitě postavené dílo (vztah dvanáctileté dívky k pěstounovi a milenci Humbertovi staršímu o více než třicet let, je znázorněn svět dětí a dospělých)
- **Mášenka:** vzpomínky na jeho první lásku, které se v čase vyprávění neobjevuje.
- **Špeh:** novela končí sebevraždou vypravěče

Magický realismus

Rozvinul se v rámci postmoderní doby v karibské oblasti a který tak nazvali jeho zakladatelé M.A. Asturias a kubánc A. Carpentier. V tajemném světě děl magického realismu se prolíná mýtické vesmíro s každodenností, tragédie s komikem, smyšlenka s realitou, život se smrtí.

Gabriel Garcíá Márquez: kolumbijský prozaik a novinář, filmový kritik a scénarista, patří k nejvýznamnějším představitelům magického realismu

- **Sto roků samoty:** román obsahuje nekonečnou změť různě rozložených příběhů, množství postav, které se objevují a mizí, popisuje lidské vášně, lásku, občanské války, přírodní katastrofy.
- **Láska za časů cholery:** myslí na dva druhy čtenáře, intelektuála a člověka, který není zvyklý číst těžší literaturu,
- **Dvanáct povídek o putnících:** kniha povídek

Čingiz Terekulovič Ajtmatov: jeho knihy byly oficiálně kritiky označeny jako pesimistické, první povídky vydával již za studia, jádrem jeho děl jsou vlastní zkušenosti z období 2. Světové války

- **Tváří v tvář:** hrdinka se postaví proti vlastnímu muži, který dezertuje z Rudé armády a okrádá

nejchudší občany vesnice

- **Džamila:** hlavní hrdinkou je opět žena, která proti morálním zásadám své vesnice opouští svého muže a své bydliště kvůli milovanému muži.
- **Bílá loď:** pohádky a mýty se stávají v krátkém románu úkrytem před tísnivou skutečností

Tvůrci absurdního dramatu

Světové divadlo zaznamenalo v druhé polovině 20. Století mnoho změn. Mezi nejvýznamnější a dosud hrané dramatiky patří:

Friedrich Dürrenmatt: významná osobnost světového divadla a také rozhlasových her. Podle něj je svět nezměnitelný, neboť se nachází ve velmi katastrofickém stavu, v současné době nelze proto psát skutečné tragédie

Samuel Beckett: Irský prozaik a dramatik, nositel NC za literaturu, patří mezi nejvýznamnější představitele divadla absurdity a groteska. Po studiu romanistiky vyučoval v Belfastu a později působil jako lektor.

- **Čekání na Godota:** tragi-groteska, hlavním motivem hry je čekání, Vladimír a Estragon čekají na Godota, nikdo však neví kdo Godot je, čekají na něj a nakonec zůstávají sami.

Eugène Ionesco: významný představitel absurdního dramatu, po básních a esejích napsaných ještě v rumunštině, následují jeho světoznámá absurdní dramata

- **Plešatá zpěvačka:** jednající postavy na sebe chrlí spoustu vzájemně nesouvisejících slov a vět, tématem je tragédie řeči.
- **Židle:** se stává symbolem pomíjivosti a prázdnoty světa, umocňuje společnou sebevraždou dvou hlavních představitelů
- **Nosorožci:** hlavní hrdina hry se odmítá proměnit v nosorožce, aby se tak nestal členem bezmyšlenkovitého stáda

Tennessee Williams: americký dramatik, nositel Pulitzerovy ceny, autor psychologického dramatu, zkušenostním základem jeho her jsou poměry na jihu USA

- **Skleněný zvěřinec, Tramvaj do stanice touha:** základním tématem her je střet precitlivělých hrdinek s realitou, která je představována mužskými postavami

Edward Albee: americký dramatik, nositel Pulitzerovy ceny, jako autor absurdního dramatu se uplatnil nejdříve v Evropě, pak až v USA

- **Kdo se bojí Virginie Woolfové:** divadelní hra, vystupují zde pouze 4 postavy, během večírku se ukazuje vzájemná odcizenost lidí žijících vedle sebe

Člověk v totalitní společnosti

Také tematika totalitní společnosti ať již smyšlené či popsané dle skutečnosti hraje významnou roli v literatuře druhé poloviny 20. století

George Orwell: anglický prozaik, který zúročil ve své literární práci novinářské zkušenosti, živil se jako učitel, knihkupecký pomocník a psal reportáže, recenze a romány

- **Hold Katalánsku:** zachycuje autorovy válečné zážitky
- **Zvířecí farma:** román-alegorická bajka, trpká parodie totalitní diktatury a revoluce
- **1984:** utopický román o vládě diktatury a zneužití moci

Alexandr Isajevič Solženicyn: ruský prozaik, syn důstojníka, studoval matematiku a fyziku, sloužil jako kapitán dělostřelectva.

- **Jeden den Ivana Děnisoviče:** novela hovoří o nucených pracích, autor vlastně popisuje jeden zcela běžný den, takový jaké byly ve stalinských táborech skoro všechny
- **Pruské noci, Dopis vládě sovětského svazu:** díla kritizují prolhanost a ideologii prosazovanou v jeho zemi
- **Souostroví Gulag:** rozsáhlá trilogie o sovětských koncentračních táborech

Dominik Tatarka: slovenský autor hledající cestu k originalitě vedoucí jinudy, než přes klasické epické žánry. Kromě románů a novel psal cestopisné eseje a filmové scénáře

- **V úzkosti hl'adania:** novela ovlivněná surrealismem
- **Pana zázračnica:** novela zobrazující mladou bratislavskou bohému
- **Rozhovory bez konca:** dvoj-novela
- **Píšačky:** volná trilogie, vyšla v exilu i samizdatu, autobiografické záznamy